

A kommunista egyházüldözés Magyarországon

Írta:

Dr. kakucsi Liebner János

pápai kamarás

A bolsevista Magyarország történetében a vallásnak és különösen a katolikus egyháznak üldözése egészen külön fejezetet alkot.

Ha a kommün kultúra valamennyi ágában példátlanul dühöngött és igyekezett mindent romokba dönteni, ami egy keresztény alapokon berendezett társadalomra emlékeztet: akkor jogosan törekedett arra, hogy vallási téren tegyen tönkre mindent és ugyszólván itt tombolja ki magát.

A régi monarchista kormányzatot, amelyet az egyház, a maga egyházpolitikai tendenciái következtében, kétségtelenül gyakran igyekezett a saját céljainak elérésére kihasználni, a Károlyi-forradalom tüzeiben Született fiatal népköztársaság feloszlatta. Mindamellett, hogy a kormányforma meg is változott, az állam korábbi taktikája, a kormányzást illetőleg, ugyanaz maradt.

Az új kormány arra törekedett, hogy az egyházat a köztársasági eszmék támogatására megnyerje és igyekezett általa, mint szálláscsináló által, a néplélekben gyökeret verni. A látszat szerint ennek sikerülnie is kellett volna, mivel a népköztársaság bölcsőjénél keresztapaként a klérus is állott, amelyik a demokráciára szállt föl és ezen az utón az ugynevezett egyházi demokrácia vizeibe sodródott. Az a monstrum, amely ebből a felkarolásból kinőtt, a papitanács nevet viselte és határozottan tekintélyes támaszát képezte azoknak a téveszméknek, amelyeknek az volt a hivatásuk, hogy a "forradalom vívmányai" megerősítésének szolgálatával, Károlyi gyalázatos cselekedetét a nacionalista gondolkodású lakosság szeme előtt rokonszenves színben tüntessék föl.

A papitanács a forradalomnak torzszülöttje volt, s hogy a forradalmi tartalmat elrejtse, piros-fehér-zöldre lett festve: — magában csalódva, csalódásra volt berendezve és idealistákból állott, akik Magyarország egyházi állapotait javítani és a magyar egyház helyzetét annak legsúlyosabb napjaiban mindenesetre biztosítani akarták. Csakhamar kiviláglott azonban, mily kevésbé voltak ezek az urak hivatottak és alkalmasak erre és a papitanács erőszakos halállal múlt ki, mivel Róma e testület vékony életfonalát rövid utón széjjelszakította. A kormány felfogása azonban nyíltan látható volt: az egyháznak megint az uralkodó politikai párt játéklapdjává kellett volna válnia; és bármennyire harcoltak a forradalmárok Magyarország püspökeinek egyházi bizantizmus ellen, és bármily buzgón prédikálták az egyház most már

abszolút szabadságát, azt éppen meg nem látták, hogy ez egyszer a történelem újból megismételte önmagát, csak hogy az uralkodó pártot — amelyhez csatlakoztak — ezidőszerint sem liberálisnak, sem konzervatívnak, hanem demokratának nevezték és annak szociálforradalmi irányzata volt. Az egyház szabadságáról csak annyiban lehetett szó, amennyiben ez a szó az egyházi törvényhozás alól való felszabadulást jelentette, mivel ez az új kurzussal, illetőleg annak kinövéseivel nagyon nehezen volt összhangba hozható. Amennyire ez az államhatalom elnyomása alól való megszabadulást jelentette volna, az új helyzet bizonyosan rosszabb volt, mint a régi, mert akkor legalább senkit sem sújtottak börtönnel politikai nézetei miatt. (Eképp internálták Mikes János grófot, Szombathely püspökét, mivel az új népköztársaság elnökének főkegyúri jogát kétségbe vonni merészelte. A királyság bukása után főkegyúri jogról természetesen szó sem lehetett).

Szakítás minden eddigivel, egyúttal azonban a szocialista eszmékkel való kompromisszum volt az alapja a kultuszminisztérium elkülönítésének a közoktatásügyi minisztériumtól, amit addig teljes egységes alapon kezeltek (vallás és közoktatásügyi minisztérium), az iskolát azonban mint — minden "befolyástól mentes" — intézményt kellett beállítani, amelyiknek a kultusszal semmi közös kapcsolata nincsen.

Az egyház "felszabadítása" tehát megkezdődött!

És azután még másnak kellett jönnie!

A politikai kalandor, akinek a kormányhatalom kezében volt, a szerencsétlen Károlyi gróf, március 21-ikén átjátszotta a hatalmat a kommunistáknak, akiket a hatalom átvétele céljából a gyűjtőfogházból kellett kiszabadítani. Az úgynevezett "kis fogház" irodájában proklamálták a tanácsköztársaságot, abban a fogházban, amelybe később Kun Béla uralma alatt Magyarország elitejét hurcolták.

A tanácsuralom első éjszakája hozta meg általában az első lökést a gyűlölt intézmény ellen, amely a felülről származó tekintély elvének alapján, tehát a kommunista módon felfogott demokráciának ellentmondó alapokon állott, az egyház ellen; sietve mondták ki az egyház és állam széjjelválasztását, s egyúttal minden törvényes védelmet, amelyet eddig az egyház, mint olyan, az állam részéről élvezett, tökéletesen megvontak. Minden adózási kényszer egyházi célokra megszűnt, — így hangzott az egyház ellenségének új evangéliuma, minden kényszeradomány egyházi célokra be lett szüntetve és most azt hitték, hogy a játékot a: egyházzal és vallással szemben, ezáltal általában megnyerték.

Kun Béla gaz kormánya azt gondolta, hogy a vallást is, mint egy pénzügyi alapokon megszervezett részvénytársaságot, lehet felfogni. Most azonban döntőleg csatlakoztak.

A szélteben hosszában hirdetett elkülönítés külső dokumentálására, a közoktatásügy számára egy népbiztost neveztek ki ugyan, ezzel szemben az egyházi ügyek számára népbiztost, a hatalom új birtokosainak nyilvánosságra hozott listájában, találni nem lehetett. A vallásnak — a szociáldemokrata elvnek megfe-

lelően — az egyet magánügyévé kellett válnia; az állam, mint olyan, vallási tekintetben indifferens. A közömbösség azonban csakhamar a szólásmondás szerint: "aki nincs velem, az ellenem van" nyílt üldözéssé változott.

A kommunizmus ideológiája hozza azt magával, hogy minden az államban, mint közösségben összpontosul. És mindennek szocializálnia kell. Ez viszont azt hozta magával, hogy az összes szociális berendezéseket közgazdasági nézőpontból kell értelmezni és mint olyanokat, az állam, azaz a közösség részére, hasznosítani kell. Az államkötelék kereteiben e szervezet tehát minden tartozékával az államhoz tartozik és ennek megítélése alatt áll a materialista hasznossági elv nézőpontjából kiindulva.

Így történt ez az egyházzal is. Az új, a nyers materializmuson felépült rendszer, mint közgazdasági szervezetet bírálta el, amely az eddigi osztályuralom támogatását szolgálta volna. Vallás és egyház két különböző fogalom lett volna: az első magánügy, és az állam számára közömbös, amíg politikát nem űz (és politika minden, ami nem csupán érzelmi dolog, hanem általában külső vallási ténykedés), az egyház ezzel szemben, mint közgazdasági szervezet, a forradalom eredményeivel ellenkezésben áll (tekintély elve) s ezért mint ellenforradalmárt kell számításba venni és kezelni.

Mint közgazdasági szervezet most már azon törvény alá tartozott, amely a magántulajdon kommunizálását mondta ki. El kellett veszíteni "főerejét" (!): működésének pénzügyi alapjait: javait be kellett vonni és az államhoz csatolni. A kommunista formába öntött szekularizáció ezért a rendszer eredménye volt, ha a többi nézőponttól — különösen a gyűlölettől — el akarunk tekinteni. Ezért tehát, mikor minden közgazdasági vállalkozást államosítottak, a gyűlölt egyház sem képezhetett kivételt, sőt mint a régi rezsim legerősebb bástyája, elsősorban jött tekintetbe.

Az egyházvagyon liquidálását ezért ennek megfelelően elrendelték és az egész ügy élére — mint teljhatalmú liquidátort — Fáber Oszkár expiaristát állították. Segítségére a hasonlóan egykori piarista papot, Apáti Istvánt osztották be.

Fáber, az egykori szerzetes, aki azonban a rendet még teológiai tanulmányainak második évében, a fogadalom előtt elhagyta, ritka karrierrel dicsekedhetik. Mint középiskolai tanuló elhagyta protestáns hitét, átlépett a katolikus egyházba és felvétette magát a piarista rendbe. Mindamellet két év múlva elhagyta azt és nyomban a szociáldemokráciához pártolt, amelyben a kommunizmus kitörésével a katolikus egyház és egyházi rendjei ellen érzett gyűlöletének szabad folyást engedhetett.

Mint ahogy nyomban kijelentette, liquidátorrá való kinevezése után, a katolikus egyházat Magyarországon teljesen meg akarta semmisíteni és az egyházi rendeket hasonló sorsra juttatni. A templomokat, a közt szolgáló helyiségekké akarta átváltoztatni. Ezeknek mint zene- és énekesarnokoknak, mint mozgó- és előadás-

helyiségeknek, a lakosság kultúráját, felvilágosítását és szórakozását kellett volna szolgálniuk. Mint raktárak és depók, a közgazdaság számára lettek volna hasznosítandók.

Nagyon jól tudta azonban, hogy a keresztény nép, különösen a vidéken, sohasem ment volna bélé, hogy a liquidátor istentelen kulturterveit elfogadja. Ezért óvatosan akart dolgozni, hogy az orosz-lánt, melynek karmaitól általában félt a tanácskormány, fel ne izgassa. "A papok mostan megmutathatják, — mondotta gunyosan — hogy milyen befolyást tudnak gyakorolni a lakosságra. Nevezetesen a helyi munkástanács határozata lesz a mértékadó, hogy egy község egyháza továbbra is a maga eredeti céljait, vagy más célokat köteles szolgálni. A papok ezért erre vonatkozólag az ő sokat hangsúlyozott befolyásukat saját községeikben messzemenőleg érvényesíthetik."

Az apostata kényszerrendszabályokat is helyezett kilátásba. Nevezetesen felhívták arra a figyelmét, hogy az ő ténykedése a vidéken nagyobb néplázongások oka lehet. Erre azt válaszolta, hogy a rend fenntartásának úgy fogja gondját viselni, hogy a papok köréből túsokat szed, akiket — amennyiben félkelésre kerülne a sor — "halomra fog lövetni." Tobzódó dühhel jelentette ki, hogy "itt a vérnek patakokban kell folynia."

E tervek kivitelére azonban nem került a sor: a kormány rögtön belátta, hogy a liquidátor olyan utat választott, amelyik véres fölkeléshez kell, hogy vezessen és az új rendszer népszerűségét (?) veszélyeztetni fogja. Ezért egy jobb módszerhez fordult és elhatározta, hogy-ideiglenesen nem a nyílt, hanem az indirekt, illetőleg rejtett egyházüldözés útjára lép. Hogy azokkal a "hírekkel" szemben, melyek az egyházak és a szent edények kisajátításáról szóltak s amelyek a kommunizmust különösen a katolikusok szemében, valóban nagyon kedvezőtlen megvilágításba helyezték volna, a tanácskormány jól felfogott érdeke szempontjából szembe szálljanak, a kormányzótanács abba a kényszerhelyzetbe került, hogy erről az ügyről nyilatkozni volt kénytelen. A taktikát meg kellett változtatni — az napnál világosabb volt előttük — és most a "leszerelt államférfi" szerepét kellett játszani. Kunfi Zsigmondnak, a közoktatásügy népbiztosának, akinek hatáskörében folyt a liquidáció is, kellett a mondott szerepet átvennie, ő azonban ezt nagyon rosszul játszotta olyan módon, hogy a vallás ellensége rögtön átlátott a szitán és rendeletének hivatalos kommentárja nem hagyott többé semmi kétséget az ő valódi nézeteit illetőleg.

Húsvét hetében, annak végén (1919. április 18.) megjelent a kormány hivatalos nyilatkozata, amelyben a fentnevezett népbiztos a legteljesebb vallásszabadságot hirdette ki. Nem igaz — szól ez a többek között — hogy a szovjet-kormány az Istenházát más profán célokra akarja felhasználni, ez épp oly kevéssé a felfogása, mint az a másik dolog, hogy a családi élet eddigi rendszerét romokba döntse. Most ezt az egyet jól meg kell jegyeznünk.

Ezt a rendeletet a szeparáció nagyobb tiszteletére, a népbiztos rendelete alapján, három egymást követő vasárnap, az összes tem-

plomokban, az istentisztelet alkalmával, ki kellett hirdetni. Valóban a kormány nem avatkozott bele a templomok belső életébe.

A hivatalos kommentár azonban a "Vörös Újság"-ban ezekről a dolgokról lendületes cikket irt és üdvözölte a rendeletet, mint olyasvalamit, ami végre képes lesz a vallást az őt megillető helyre emelni. Szabadulnia kell most már az őt eddig hatalmában tártá politikai kötelékeiktől, amely a vallást az osztályuralom eszközévé alacsonyította le és minden jóhiszemű keresztény a kormány ilyen gondoskodásával szemben csak hálával lehet eltelve. Egyidejűleg kilátásba helyezte a hivatalos orgánus, hogy a jövőben az egyházi tanok semminemű, propagandáját tűrni nem fogják, amelyek "ellenkező felfogásúak" volnának. A skeptikus lelkek megnyugtására azonban egyidejűleg közhírré tették, hogy a tanácsköztársaság egy új természettudományos vallásnak is gondját fogja viselni, amely hivatott lesz arra, hogy a kommunista érzelmű munkásokat kielégítse. Ugylátszik, hogy ezt az új vallást is Faber találta ki, mert egy budapesti lelkésznek megmagyarázta, hogy "a vallás csakhamar el fog tűnni, helyét azután a természettudományos világnézet fogja elfoglalni." Ennek dacára korlátlanul beszéltek a vallás szabadságáról és mindenkit, aki fejét kétkedve rázta, a forradalmi törvényszék büntetésével fenyegettek. Nem csodálható, hogy csak keveseknek volt bátorságuk nyíltan és világon ellentmondani az ilyen eljárásnak.

A tervezett templomrablás tehát a keresztény lakosság állhatatosságán hiúsult meg, amelynek részéről a legrosszabbtól tartottak. Magában Budapesten — bár félreértésből kifolyólag — izgatott jelenetek játszódtak le. A nép állandóan a templomok körül tanyázott és valamennyiben folytonosan egyházellenes erszaktól tartottak. Beszéltek már az oltári szentség elrablásáról, a katonák erőszakos benyomulásáról a templomokba, stb. Ezek az események mindamellert nem fordultak elő. Később azonban, mikor a feltámadási körmenetet a Várban és a Krisztinavárosban (mindkettő Budapesten) megzavarták és az utóbbi a vörös zászlónak nyílt utcán való elégetésével és a magyar nemzeti Himnusz eléneklésével ellenforradalmi demonstrációvá vált, nemcsak a zsidók ütlegetésére került a sor, hanem lövöldözésre is. Ugyanez történt az Angol kisasszonyok templománál Budapesten, ahol a felizgatott néptömeg a nevezett kolostor evakuálását megakadályozta. Ezek az esetek azonban a templomok "kisajátításával" nem állottak összefüggésben.

Miután most Fáber terve a templomokat illetőleg eredménytelen maradt, annál energikusabban folytatta az egyházi vagyon liquidálását. Fáber annyira szociáldemokrata érzelmű volt, hogy katolikus létére a dolgok valódi állásáról nem voltak tiszta fogalmai, ő csak az egyház finánciális erejét látta és erkölcsi hatalmát az elsőtől különválasztva láthatólag nem tudta elképzelni, ő képtelennek tartotta a papságot arra, hogy az apostolok szegénységével működhessék, másrésztől a hívőket képesnek tartotta arra, hogy papjaikat magukra hagyják. A kígyót tehát a fején kellett volna eltaposni. A vallás- és közoktatásügyi minisztériumban van

egy statisztikai kimutatás a kommunizált (konfiskált, de más célra még fel nem használt) egyházi vagyonról pénzben és értékpapírokban, mert az ingatlanokat rögtön állami kezelésbe vették át, az egyházi kincseket ezzel szemben nem számították be. A liquidálás az összes templomokra, rendekre és vallásos, egyházi alapokból fenntartott intézményekre kiterjedt, az összes csak szociális szervezetekre is, amelyeknek felekezeti jellegük, vagy vallási színezetük volt. Azaz nemcsak a káptalanok, szemináriumok, konviktuüök, iskolák és más hasonló intézmények, hanem a Szent Imre-kollegium is, a keresztény háztartásbeli nőalkalmazottak közvetítő egyesülete, a katolikus legényegyletek, a népszövetség, a katolikus lapkiadóhivatalok és így tovább, áldozatul estek.

Leghamarább természetesen a fővárosban liquidáltak. A fentemlített statisztikai kimutatásról a következő adatokat veszem át:

Budapesten átvettek, illetőleg elvittek korona értékben:

	r. k.	evang.	ref.
készpénzben:	1,622,971.43	68,613.41	15,563.58
értékpapírban:	27,628,395.62	14,571,213.34	25,371,910.82
	unit.	gör kel.	zsidó
készpénzben:	26,898.76	10,953.83	1,384,527.91
értékpapírban:	1,238,536.90	1,354,820.30	41,090,436.24

Összesen tehát a következő értékben:

29,251,376.05	koronát a	katholikusoktól
14,639,826.75	"	az evangélikusoktól
25,387,474.40	"	a reformátusoktól
1,265,435.66	"	az unitáriusoktól
1,365,774.13	"	a görög keletiektől
42,474,964.15	"	a zsidóktól
<hr/>		
114,384,842.14	koronát.	

Hasonlóképpen kellett volna annak a vidéken is végbemennie. Fáber azonban jajgatott, hogy a liquidálásra csupán zsidók és apostata papok jelentkeztek, akik — visszaemlékezve a franciaországi liquidálásokra, — véleménye szerint nem voltak elég megbízhatók. Azt kívánta tehát, hogy a mobil egyházi vagyont az államnak az utolsó fillérig biztosítsa, — hogy a liquidálásra megfelelő egyéneket jelöljenek ki és ezeket a különböző törvényszékeknek erkölcsileg magasan álló személyzetének körében vélte megtalálni, annál inkább, mert a laikus bíróságok következtében az ő hivatalos ténykedésük a kommunista államban fölöslegessé vált, a bírák tehát, úgy ahogy "munkanélkül" állottak.

Természetesen ezek az urak semmit sem akartak tudni erről a bizalmi munkáról s csak az a gondolat, hogy éppen ő rájuk gondolkodnak az államnak érdekében, vezette némelyiket arra, hogy a munkát felvegyék. Emellett azt gondolák, — és ebben a véleményükben az egész papság megerősítette őket — hogy tekintettel egyrészt arra, hogy a munkának könyörtelen végrehajtása végtelen sok szenvedést okoz, ezzel szemben tapintatos eljárással sok nehéz percet lehet megkönnyíteni, másrészt tekintettel arra, hogy kezdetől fogva minden gondolkozó ember előtt nyilvánvaló volt, hogy

a kommunista rendszer tartósan fenn nem maradhat és csupán hónapokról van szó, még mindig jobb lesz, ha a lefoglalt egyházi javakat becsületes kezek őrzik, mint hogyha azokat tolvajok lopják el. Azonkívül ezeknek az uraknak csaknem valamennyi magas állami funkcionárius volt, akiknek az új rezsimmel kapcsolatban semmi tennivalójuk nem volt. így történt, hogy— ahol ilyen urak jelentek meg — "kutatás" sohasem történt, hanem csupán azt liquidálták, amit éppen eléjük tettek s így néhány oly tárgyat hagytak figyelmén kívül, ami rosszakaratú elemek számára magas értékű lett volna. Ezenkívül szakítottak arra elég időt, hogy-ne kelljen több kárt okozniok, amennyi éppen föltétlenül szükséges volt.

Egészbe véve a „vidéken ezért és más okokból kifolyólag — különösen azonban az idő rövidsége miatt — tulajdonképpen nagyon keveset liquidáltak. A fenti statisztikát a vidéki liquidáció eredményeivel egészíthetjük ki tökéletesen.

Az ingatlanokat és egyházi kincseket, valamint egyéb berendezést ide nem számítva, a vidéken

299 római katolikus helyen
76 evangélikus
62 református
3 unitárius "
4 görög keleti
42 zsidó

liquidáltak és 90,190.765.91 korona összeget az állam részére lefoglaltak!

*

Ebből esik a:

	róm. kath.	evang.	ref.	gör. kel.	unit.	izr.
kész- pénzben	617.967.54	19.453.09	18.528.47	37.43	2.081.23	30.588.—
érték- papirban	84,835.631.21	1.673.304.30	884.160.77	31.208.86	2.000.—	2,076.075.01

Ez jelent:

katholikusoknál	85,453,328,75	koronát
evangélikusoknál	1,692,757,39	"
reformátusoknál	902,689,24	"
görög keletiekénél	31,246,29	"
az unitáriusok	4,081,23	"
a zsidók	2,106,663,01	"
Összesen	90,190,765,91	koronát

A

liquidált összeg tehát összátnézetileg 204,575.608.05 koronát mutat fel, amiben

a katolikusok	114,704,695,80	koronával
az evangélikusok	16,332,584,14	"
a reformátusok	26,290,163,64	"
a görög keletiek	1,397,020,42	"
az unitáriusok	1,269,516,89	"
a zsidók	44,581,627,16	"

A liquidálás tovább haladt, de Fáber nemcsak arra törekedett, hogy a templomokat és kolostorokat elpusztítsa, hanem hogy a lelképásztorkodást is széjjelrombolja.

Ő a katolikus papságot — minden igazságtalanság ősi ellenégét — akarta megsemmisíteni és erre a sorsra kellett mindazon lelkészeknek jutniok, akik az ő terveivel szembehelyezkedtek. És ha e megsemmisítő munkát nem is tudta véghezvinni, ez valóban nem az ő erélytelenségének, hanem a klérus bátorságának és hűségének és a keresztény hívősereg és papságának áldozatkész, hősies odaadásának köszönhető.

Először csábításokkal akart dolgozni, azonban a terrorista nyomásnak sem volt szabad kimaradnia.

Miután az egyházi javakat bevonták, az állami és egyéb fizetéseket beszüntették, ezer meg ezer pap maradt kenyér nélkül s kényszerítve volt arra, hogy bárminő kereseti forrás után nézzen. Püspökök, kanonokok, lelkészek és káplánok, hitoktatók, a teológia professzorai, valamint a kórházi és intézeti lelkészek, stb. választás előtt állottak: vagy egy nagyon kétséges papi sorsnak néznek elébe, amely a keresztény népnek jóakaratótól függ, vagy új hivatást választanak, amely lehetővé teszi számukra, hogy napi kenyerüket szellemi vagy testi munkával megkeressék.

Világos, hogy némelyek nemcsak hogy nyíltan az első megoldást választották, de kötelesség is volt az, amelyik őket helyükhöz kötötte és a keresztény nép teljesen magától értetődőnek tartotta, hogy megtartsa az ő lelképásztorait. Az élelmiszerek hiánya mellett, amelyeket jegyekre osztottak, e vállalkozás a lakosság részéről igazi hőstett volt és joggal állapíthatjuk meg, hogy a hívők szeretete és ragaszkodása valóban csodát művelt. Saját maguktól vonták meg a szükségést, hogy a lelkészeknek mértéken felül nyújthassanak mindent s ha lelképásztorok nem küzdöttek volna e túláradó jótékonysággal szemben, úgy még többet kaptak volna. Amit egy szegény pap állított, hogy kényszer nélkül többé semmit sem fog kapni, az éppen megfordítva történt: ők ezerszer többet adtak, mint akkor, mikor a járulékok még törvényesen voltak megállapítva. E téren Fáber alaposan elszámította magát.

Más papok viszont senkinek sem akartak terhére esni és más hivatást kerestek. Leginkább olyanok, akik sohasem állottak a lelképásztorkodás szolgálatában (tanárok, stb.). A kommunista államban azonban mindenki állami: tehát minden hivatal is: az állam azonban alapjában véve semmiféle lelkészt nem alkalmaz. Ez az elv. A lelkészeknek tehát először dönteniök kellett afelől, hogy továbbra is papi hivatalukban, illetőleg hivatásuk körében maradnak, vagy pedig lemondanak róla (katolikus felfogás szerint ez lehetetlen). Hogy a választást nekik megkönnyítsék, azonnal jó állásokat, magas fizetéseket és hasonló kedvezményeket ígértek, egyidejűleg azonban egy nyilatkozatot is terjesztettek eléjük aláírás céljából, amelyik azt tartalmazta, hogy ők "a papi

állásból kilépnek és mint egyházi személyek többé nem jönnek számításba."

A lelkészek most szilárdan és híven kitartották hivatásuk mellett és az aposztáziáról semmit sem akartak tudni. Hasonlóképp cselekedtek a szerzetesek, akik elé egy hasonló reverzálist terjesztettek aláírás céljából. És így történt, hogy a hivatásukhoz hű egyének nyers kézimunkát (kertész, szerelő, stb.) vagy pedig irodai foglalkozást választottak magánosoknál, mintsem hogy lemondtak volna hivatalukról.

Kiszámíthatatlan következményei lettek azonban ennek a félelmetes dekrétumnak az apácákra nézve, akik természetesen éppen úgy vonakodtak a reverzálist aláírni. Ezek — miután az egyházi épületeket is kommunizálták — eddigi tartózkodási helyüket kiüríteni voltak kénytelenek és — sokan öreg korukra — azelőtt a kérdés előtt állottak, hová most? Mint szolgálók, magántanítónők, házvezetők, stb. ugyan találhattak volna alkalmazást, de csupán akkor, ha a megfelelő szociáldemokrata szakszervezetbe beléptek volna. Ide azonban nem vették fel őket szívesen, mert nem tartoztak a "megbízható elemek" közé. Az irgalmas nővér, aki negyven éve viselte a fátyolt, világi ruhát kellett, hogy öltözzön és mint takarítónő penzióban a szobauraknál szolgáljon, mert hű maradt a rendhez és mint ilyen, a betegápolónők egyik szakszervezetében sem kapott felvételt. A másik szakácsnő lett egy proletár konyhán. A harmadik privát órákat adott idegen nyelvből, ismét másokat jószívű emberek vettek fel, ami azonban a keresztény nép nagy megterhelését jelentette, mivel — mint fentebb megemlítettük — az élelmicikkeket pontosan kimérték s ehhez járult még az, hogy a nélkülözhető lakosztályokat, amelyek s nem voltak feltétlenül szükségesek, tulajdonosaiktól a proletárok betelepítése céljából, kényszereszközökkel elrequirálták.

És még sem került ki egyikük sem az utcára! Hogy azonban — ha ez a szerencsétlen kor még soká tartott volna — végezetül nem esett volna-e némelyikük a nyomor prédájává: olyan kérdés, amelyre, hála Istennek, nem kell válaszolnunk.

A szocializált rendházak és papi intézetek ezután az általános népjólét szolgálatába állítottak: nagyobb részt penziók vagy más találkozó helyei lettek a proletárságnak. Így lett a jezsuita kollégiumból először diákotthon, egyetemi hallgatónők számára, azután diákok számára, végül a katonai Ludovika Akadémia internáltjainak kaszárnyája, mert ez intézet fiatalsága az ellenforradalomban oly állhatatosnak mutatkozott, hogy büntetésül — miután életüket Romanelli, az olasz alezredes, megmentette — "kolostorba küldték" őket. Ugyane cél szolgálta később még az irgalmas nővérek nagy rendháza és iskolája, amit Ranolder püspök alapított. A reformátusok teológiai akadémiaja is a proletariátust szolgálta. A ciszterciták kollégiuma lett azon apostaták otthona, akik — papi hivatásukat elhagyva — a kommunista propaganda szolgálatába állottak. Ezek száma körülbelül harminc volt, akik a különböző felekezetek között oszlottak meg. A premontreiek háza diákotthon lett. A katolikus egyetemi hallgatónők nagy kollé-

giuma (Marianum) lett a kommunista tanító-propaganda bölcsője. A Szent Vincéről nevezett nővérek anya-otthona csecsemő-otthon lett (a nővéreknek civilruhában kellett maradniok) stb. stb.

A rendeknek és a klérusnak, ez általános üldözése mellett minden nap újabb meglepetést hozott, az atrocitásokat tekintve, amelyek mind a fővárosban, mind a vidéken a vörösök bűnéül rovandók fel és ezek a véres események — ha számuk nem is túl nagy — az egyházüldözésnek legszomorúbb következményei. Ismétlen: nem sok ezeknek a száma és ez a papiszemélyekre vonatkozik, mert a meggyilkolt hívők szerfölött nagy számát bemutatni e skiccnek keretén kívül esik. Egyúttal hangsúlyozni kívánom, hogy csak azon eseteket hozom föl, amelyek történelmileg és akta-szerűleg állapítottak meg. A többi esetet, ahol kutatásoknak még nem jártak végére, egyáltalában érinteni sem fogom. Hasonlóképpen mellőzni fogjuk azon számtalan papnak és lelkésznek nevét, akik börtönökben és fegyházakban várták ki a végét és ott oly szenvedéseken mentek keresztül, amelyek azután el is pusztították őket: mint ahogy ezt például az irgalmas nővéreknek próféta-utcai házában a főnöknő esetében konstatálták, aki a fogságban kiütéses tifuszt kapott és azután meghalt. Sikoljunk át ezeken a "csekélységekben".

Megállapítottatott elsősorban a fülesi római katolikus papnak tragédiája Nyugatmagyarországon, aki mindjárt a diktatúra elején, mint annak első áldozata, pusztult el. Az ellenforradalom vádjával illették és ez az életébe került. A forradalmi törvényszékek érdemeket igyekeztek szerezni. Golyó által múlt ki. Hasonló sorsra jutott Budapest mellett a fiatal szentendrei káplán, Kucsera Ferenc dr. Ezt egy nyilvánvalóan hamis vád alapján éjszaka elfogták, a szemétdombon agyonlőtték, azután — miután reggelig otthagyták feküdni, sőt őrizték is — a városi szemeteskocsi vette fel és a temetőbe vitte, ahol azután koporsó és beszentelés nélkül temették el. Később a lakosság nyomására megengedték, hogy egy más temetés alkalmával a sir szélén egyházilag beszenteljék és koporsóba helyezték.

Wohlmuth Ferenc lelkész Császár községben Györmegyében — hogy az ő híveit a vörös bosszútól megmentse — magára vette a felelősséget az ellenforradalomért, amely az ő egyházközségében kitört. Ezért életével lakolt és a község bikájának kötelén pusztult el, amelyikre felakasztották. Kartársai: Trubinyi János dunamocsi lelkész, korábban a magyar parlament tagja, egy hajóláncre kötve fejezte be életét. A megszállott területre való menekülés közben ismerték fel Vermes Gyulát, a keresztényszocialisták vezetőjét a terroristák, az álruha nem használt semmit és a tör teljesítette kötelességét. A fiatal pap lelkét a vörösök lövései közben lehelte ki.

Megrázó halállal múltott ki a két lelkész: Kósa József a pap és Hornyik Károly a káplán, Jászkarajenőn. A papot felszólították, hogy dobja el a papi talárt, mert az "a hazugság ruhája". A bátor lelkész kijelentette, hogy az ő papi ruhájáért, amelyet

egész életében, mint az igazság ruháját, örömmel viselt és amelyet azért szeret és tisztel, — életét is feláldozza. Mindkettőnek kilátásba helyezték, hogy kilépés esetén megkegyelmeznék életüknek. Mivel ezt az ajánlatot visszautasították, revolverlövésekkel megölték őket. Közvetített úton Csincsák János római katolikus káplán is áldozata lett a vörös forradalomnak, mivel a Szentest megszállva tartó vörös csapatok az ő káplán szobáját használták föl telefonközpontnak. Amint a vörösök kivonulása után, illetőleg a román megjelenése után Csincsák káplán elhagyott szobájába visszatért, körültekintés céljából, hogy az vajjon lakható-e, abban a szituációban találták őt ott a román előőrsök és azt állítva, hogy ő a vörösökkel telefonösszeköttetésben áll, a helyszínen agyonlőtték.

E vázlat megvilágításában azt gondolhatnák, hogy ha az egyházüldözés ugyan erős volt is, mégsem volt rendkívül szigorú. Azonban nem szabad elfelejteni, hogy a hóhérlégények kormányzata csupán négy hónapig tartott s ezért egyrészt a rendeleteket még nem hajtották végérvényesen és egészen végre, másrészt a szükségét szenvedő egyének anyagi eszközei és megtakarított pénze nem merültek ki teljesen. Ha a kommunizmus még csak a télig tartott volna s az élelmiszerek mindjobban elfogytak volna, a legrettenetesebb eseményeknek lehettünk volna tanúi, amelyek az egyház ellenségeinek vörös vallásgyűlöletében gyökeredztek.

Igy azonban meg lettünk attól óva, hogy az egyház üldözést a maga zenithjén láthassuk. A nemzeti kormány újra megindult rekonstrukciós munkája igyekszik "a kommunizmus kárát energikus kézzel megjavítani. A keresztény kurzus (bevonulásával a vallásszabadság a legnagyobb mértékben felújult ismét és a szabaddá lett keresztényszociális gondolkozás a nyilvános életben a maga legszebb győzelmeit ünnepli. Uj élet lüktet a nemzet ereiben, félig elfelejtett, régi igazságok uralkodnak újból a legmodernebb felfogásban az országban. Tavasz fuvalom járja be a sikot és fájdalmasan tekintenek le ránk a Kárpátok hóval fedett tetői, ami egykori hazánk határőrei, mintha vágyólag várnának arra a napra, amelyiken meg is fürödhetnek az újjáébredő magyar kereszténység friss áramlatában. És ki az, aki nem érti meg ezt a vágyódást?

